

RAHVADIPLOMAAT

Lihtne Eesti kodanik tugevdab eesti- vene sõprust

Tänu pensionär Henn Latt`ile Kurtna külast Harjumaalt ning Tveri oblasti Burashevo asula elanikele ning omavalitsusele, on Eesti esimese presidendi mälestus seal, kus lõppes tema maine tee, jäädvustatud. Eesti ametlikud struktuurid sellest osa võtta pole soovinud.

Andrei Babin

Kuidas ka hinnata Konstantin Pätsi isikut ja tegevust, ta oli ja jääb Eesti Vabariigi esimeseks presidendiks ning seepärast väärib ta väärilist kohta Eesti ajaloos. Nii arutleb Henn Latt ja mitte ainult ei arutle, vaid ka tegutseb. Vahetult enne K. Pätsi sünnikuupäeva 23.02. ning Eesti Iseseisvuse päeva Henn Latt andis välja omal kulul albumi Konstantin Pätsi jälgedes eesti-, vene ja inglise keeles, mis on kokkuvõtteks Konstantin Pätsi mälestuse jäädvustamisel tehtust. Aga algas see kõik ammusel 1988.aastal.

Iseseisvuse sümbol

Paljudes allikates on märgitud, et Konstantin Pätsi säilmed, mis leiti tema matmispaigalt Tveri (end. Kalinini) oblasti Burashevo küla lähistelt, maeti ümber 1990.a. Tallinna Metsakalmistule. Kuid ei mainita, tänu kellele leiti see koht metsas, kuhu Konstantin Päts maeti. Kaks aastat varem tegi seda Henn Latt, kes sellel ajal töötas Rakvere rajooni Simuna kolhoosi varustajana ning tema sõber Valdur Timusk (tänapäevaks lahkunud). Täna ei ole suhtumine Konstantin Pätsi ühene. Tallinnas tegutseb küll MTÜ Konstantin Pätsi muuseum, Roosiaias on tema büst ning monument tema sünnikodus Pärnu maakonnas. Samal ajal süüdistatakse teda mitmetes pattudes, peamiseks milledest on Eesti hääletu alistumine Nõukogude Liidule. Aga 1980.aastate keskel, „Laulva revolutsiooni“ perioodil oli suhtumine Pätsi hoopis teine- ta oli iseseisvuse sümboliks, millest unistas enamik eesti rahvast. „Neetud stalinistid, andke tagasi meie president!“ kuulutati miitingutel, pöördudes idanaabri poole. Kurb oli presidendi saatus. Vaatamata sellele, et ta 1939- 1940. aastatel täitis kõik Nõukogude Liidu tingimused, represseeriti ta julmalt nõukogude võimu poolt. Ta saadeti asumisele Ufaa linna, siis paigutati Kaasani psühhiaatria haigla vanglaosakonda ning sealt Burashevo psühhiaatriakliinikusse, kus ta 18. Jaan. 1956.a. suri.

Henn Latt ja Valdur Timusk otsustasid, et hüüdlausetega ei jõua edasi kuhugi ning ükskord sõitsid nad Henu vana Moskviitsiga otsima Pätsi matmispaika, „kui eesti lihtkodanikud ja oma kodumaa patrioodid“ toonitab Henn. Aluseks otsingule sai märge Suures Nõukogude Entsoklüpeedias selle kohta et Päts suri Kalinini. Sealt viis otsing Burashevosse.

Kuid ka siin polnud kõik nii lihtne. Päts, nagu ka kõik teised psühhokliinikus surnud patsiendid, kellel polnud sugulasi, maeti vanal surnuaial kaugemal asulast, metsas, tänapäeval ei näita siin miski surnuaia olemasolust. Eriline vastutulek, mida osutati Pätsile kui kõrgele ametimehele, Eesti Vabariigi presidendile, oli see et ta maeti üksinda laudadest kokkulöödud kirstus. Sellest rääkis Hennule ja Valdurile ning näitas kätte ligilähedase matmispaiga **Ksenja Gusseva**, Pätsi palatiarst. Hauatähiseid ei pandud, isegi mitte vineertahvli presidendile. Gusseva, kõrges vanuses, oli veel ainuke, kes võis näidata matmispaika. Varsti ka tema suri. Oleks Henn ja Valdur või keegi teine sõitnud siia hiljem, olekski Eesti Vabariigi Presidendi matmispaik jäänud teadmatuks.

Aasta pärast saabus Burashevosse Eestist ametlik ekspeditsioon eesmärgiga leida Pätsi säilmed ning need viia kodumaale. Kaevetööd siiski sellel korral tulemust ei andnud ning neid jätkati järgmisel

aastal. Ja siis õnnestus. Umbes sealt kuhu näitas dr. Gusseva, leiti 46. lahtikaevatud hauast presidendi säilmed. Samal, 1990.a. maeti säilmed piduliku tseremoonia saatel Metsakalmistule.

„Ära nukrutse, Henn!“

2010.a. Henn Latt leidis internetist Tveri ajalehest kirjutise, milles räägiti K. Pätsi ümbermatmisest 1990.a. Metsakalmistule. Ja jälle mitte ühtegi sõna matmispaiga otsingutest 2 aastat varem, tänu millele sai võimalikuks järgnev. Henn võttis kontakti selle kirjutise autoriga ning viimane lubas teha täpsustused. Nüüd oleks võinud sellega piirduda, kuid Henn otsustas ise sõita Tveri ning Burashevosse, et kohtuda mitte ainult ajakirjanike, vaid ka kohaliku rahvaga, kes 22 aastat tagasi teda ja Valdurit aitasid. Ja need väga südamlikud kohtumised toimusidki.

Soe vastuvõtt ja kohalike austav suhtumine viis mõttele märgistada see matmispaik.

Kes peaks sellega tegelema, rahastama? Tundus, et muidugi Eesti pool. Ja, abilisi ta kodumaal leidis, kuid jälle nn. lihtsate inimeste seast, eeskätt mittetulundusühingu **Õppe- ja arengukeskus Eva Studiorumi** juhatuse liikmete **Niin a Peerna** - Tabasalu Gümnaasiumi vene keele õpetaja ja tema tütre **Ketlin Puki**, posti kulleri, näol.

Kuid on ju organisatsioon, kellel palju suuremaid võimalusi. Kui palju ei kulutanud Henn Latt nende uksepakke ja kirjutanud kirju, tulu polnud. Ei aidanud isegi organisatsioonid, kes, võiks arvata, oleksid pidanud huvitatud olema, kasvõi MTÜ Konstantin Pätsi Muuseum. Kusjuures jutt käis matmispaiga tagasihoidlikust märgistamisest, mille kulu poleks eriti suur olnud. Saades sellest teada, ütlesid Burashevo sõbrad „Ära kurvasta, Henn, saame hakkama!“ Taheti alustada korjandusega, kuid siis võttis asjaajamise oma peale Burashevo omavalitsus, justkui ümber lükates MTÜ Pätsi Muuseum tegevjuhi **Elle Leesi** Latile kirjutatud sõnad „Päts on venelastele kaugel ja võõras.“ Varsti pandi matmispaigale rist. Peale seda otsustati tähistada hauakoht suure põllukiviga, meenutamaks Pätsi sünnikodu Tahkuranna Balti mereäärseid rahne.

Henn Latt, lootes ikka leida tuge kaasmaalastelt, pöördus ka Muinsuskaitse Seltsi poole. Esimees Peep Pillak vastas kirjaga nii „...kuni Venemaa koondab vägesid piiri äärde ja korraldab sõjaväeõppusi, ei ole mitte kõige sobivam aeg Burashevo külastamiseks ning Eesti Vabariigi Presidendile mälestuskivi avamiseks, kohatu on seda teha kodanikualgatusel korras või rahvadiplomaatia tasemel. Me oleme selles küsimuses konsulteerinud Eesti Moskva saatkonnaga ning anname teada, kui tekib võimalus selle mälestuskivi avamiseks. Täna on see küsimus veel lahtine.“ See soovitus kaotas aga oma aktuaalsuse, kuna probleem lahendati nimelt rahvadiplomaatia tasandil, matmispaigale paigutati suur kivi ja vastava tekstiga graniidist mälestustahvel. Osa kulusid kattis kohalik ettevõtja Nikolai Pankratjev, kes oli sellel ajal, kui Eestist saabus ekspeditsioon väljakaevamisele, Burashevo asulanõukogu esimees ja kõrgemalseisvate organitega kooskõlastamata andis loa kaevetööde teostamiseks, tema sõnad olid „Kaevake!“ Muide, **Nikolai Pankratjev** on ka natuke solvunud, kui eestlased peale säilmete leidmist vaikselt lahkusid, ütlemata aitäh ja head aega. Selle omavoli pärast kaotas Pankratjev peale oma ametikoha.

Mälestusmärk- igale presidendile

Henn Latt tõesti kriipsutab alla et tegeleb rahvadiplomaatiaga, oma nimekaardile on ta kirjutanud Eesti Vabariigi rahvadiplomaat. Mälestusmärgid- see ei ole veel kõik. Latti kaasabil on Burashevos käinud Eesti mitmete regioonide delegatsioonid ja Burashevo rahvas Eestis. Latt on olnud Burashevos mitmeid kordi. Henn arvab, et Konstantin Pätsi saatuse, mis seotud Burashevoga, on aluseks sõprusuhete hoidmiseks selle piirkonna rahvaga.

Täielikult jagades Eesti Vabariigi ametlikku seisukohta 1940 aasta kohta (toimus okupatsioon Nõukogude Liidu poolt) ning Eesti saatuse kohta Teises maailmasõjas (kahe võrdväärse totalitaarse

reziini ohver) millistega võib-olla ei ole nõus kõik Burashevo elanikud , Henn Latt tõestab isikliku eeskujuga, et erinevad arusaamad mõningatest ajaloomomentidest ei sega sugugi heanaaberlike suhete arendamisest rahvaste ja riikide vahel. Nii arutlevad ka Burashevo elanikud. Kuna Eesti Vabariigi esimese presidendi saatus on seotud nende regiooniga, siis seda fakti ei saa ignoreerida. Eesti Vabariigi presidendi mälestuse jäädvustamine ei ole Burashevo rahvale formaalsus. Matmispaigal käivad ka kooliõpilased , kes tutvuvad Konstantin Pätsi elu ja saatusega. Kohaliku kooli muuseumis on Pätsi puudutavatele materjalidele eraldatud väljapanekupind. Tahetakse luua ka sõprussidemed mõne K. Pätsi kodukoha kooliga. Eesti Vabariik astus just oma 100 aastapäeva tähistamise aastasse. Seoses sellega tekkis diskussioon, kas panna Eesti Vabariigi esimesele presidendile ausammast või mitte. Ei jäänud ka kõrvale praegune riigipea **Kersti Kaljulaid** , kes eitas seda mõtet, selgitades, et Eesti kaotas oma iseseisvuse ilma vastupanuta, milles on ka Pätsi süü. Aga Henn Latt on ausamba poolt, kuid mitte sellepärast, et eriliselt austab Pätsi , vaid arvab, et ausambad tuleks panna kõikidele presidentidele ja mitte ainult selleks, et sinna lilli viia, Räägitakse, et riigi esimese isiku roll, eriti parlamentäärsetes riikides, kus tal on piiratud võim, on olla moraalseks autoriteediks kõigile, arutleb Henn. Seega, teades et talle püstitatakse ausammast, president mõtleb rohkem sellele, missuguse mälestuse ta endast jätab ja käitub nii, et rahvas, kes monumenti külastab, avaldavad austust ja lugupidamist, mitte vastupidiseid tundeid.